

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 6.

V Ljubljani, 31. marcija 1890.

Letnik III.

Cvetične gredice.

Na vrtu delamo večkrat okrogle gredice, koder se pota križajo. Vanje sadimo razne cvetice in tudi listnate rastline. A pri odbiranju cvetic za take gredice marsikdo ni dovolj izbirčen. Eden posadi v sredo visokedebelno rožo, ki ima večkrat toliko poganjkov, da zaduše žlahtno krono; okoli rože pa sadi cinije, balzamine, resedico itd. vse vprek brez pravega načrta. Drug pa ne posadi v sredo nobene posamezne rastline, nego vse vprek, kar mu pride pod roke. Take nepravilne gredice pa gotovo ne vesele lastnika, še manj pa njegove goste. Seveda vsak ne more biti šolan vrtnar. A to tudi treba ni biti. Vender pa lahko brez posebnih težav in stroškov tudi neveščak svoje gredice uredi tako, da ne žalijo niti njega niti gostov njegovih. Treba le k sosedu iti v svete, pa je stvar urejena.

Nisem sicer izučen vrtnar, a marsikdo je že pohvalil moje cvetične gredice. Zato hočem začetnikom popisati, kako jih zasajam, če tudi ne vsako leto enako.

Gredice imajo po 1.5 ^m/_m premera.

1. gredica. V sredi stoji kana, okoli nje po 6 ^d/_m vsaksebi 6 enostavnih pelargonij, za obrobek pa piretrum.

Pelargonije se čez poletje tako razrastó, da pokrijejo vso zemljo. Piretrum pa strižem, če mi uhaja čez 2 ^d/_m v višavo.

2. gredica. Po njej rasto po 4 ^d/_m vsaksebi same mesečnice (Monatrosen), in sicer male ob kraji, bujnejše rastoče pa proti sredi. Robi jih zopet piretrum.

3. gredica. V sredi stoji piramidalen rožmarin, 6 ^d/_m od njega in tudi toliko vsaksebi stoje piramidalne letne levkoje. Robi jih pa srebrna cinerarija, katero tudi treba striči na 2 ^d/_m.

Vse te gredice in cvetice stoje lahko na najhujšem solnci. Seveda jim je prilivati, kadar je potreba.

4. gredica. Ta obstoji iz samih večletnih rastlin, ki potrebujejo po zimi nekaj odeje od listja, mahu ali smrečja.

V sredi stoji arundo donax, okoli njega pa šest gimnotrix japonica. Vse to pa robi funcia japonica.

A tem rastlinam treba vsaj vsako tretje leto korenine deliti, t. j. od prvotnih korenin odkrehniti dorasle nove, ki se potem oskrbujejo kot samostojne rastline, ker bi se sicer gredica preveč zgostila.

5. gredica. V sredi stoji žlahtni lesjak (aconitum), okoli njega pa večletne plamenove cvetice (floks) raznih barv. Vse to pa robijo rdeče trobentice. Ta gredica prezimi brez odeje.

6. gredica. Na sredi je v lonci dracena, okoli nje pa so vsajene lepe pritlične letnje plamenove cvetice (flokse) raznih vrst, ki pokrivajo vso zemljo. Vse to pa robijo navadne vijolice, ki po leti sicer ne cveto, a imajo lepo temno zeleno in gosto listje.

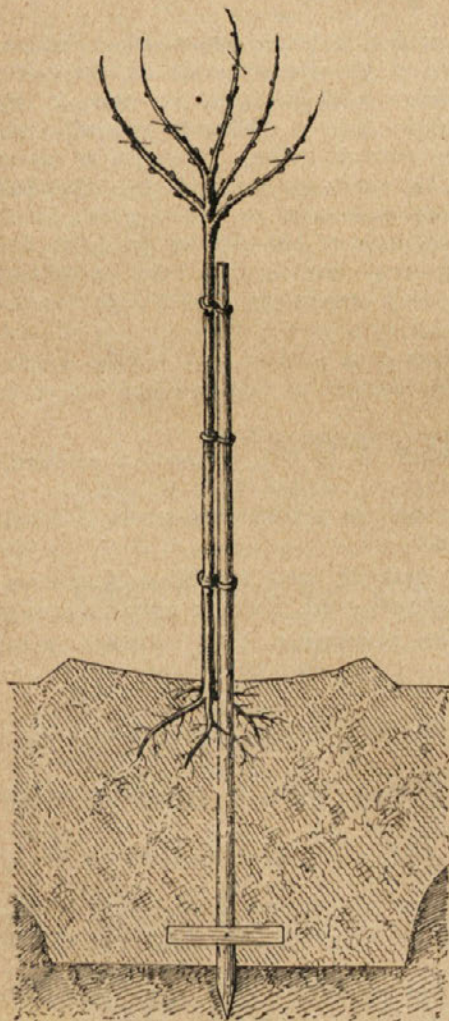
7. gredica. V sredi stoje tri cinije, 6 $\frac{d}{m}$ od njih pa po 6 $\frac{d}{m}$ vsaksebi kamelijaste balzamine. Robijo pa to gredo pritlične astre.

8. gredica. V sredi stoji oleander. Vsa druga gredica je zasajena s kinškimi nagli. Robi pa to gredo mali zimzelen.

In tako bi se dalo navesti še več skupin, a za danes naj te zadostujejo. Umeje se, da ni vsaka cvetica v dotično družbo pribita, nego da si jih vsak lahko premeni po svojem okusu.

Janko Žirovnik.

Saditev visokodebelnega drevja.



Podoba 11.

Ako dobiš iz drevesnice živo in zdravo drevo in je zemlja količkaj sposobna za dotično drevesno pleme, vzrok si le sam, ako ti drevo ne raste. Nepravilno ravnanje umori drevo, ti pa kriviš tistega, ki ti je drevo prodal. Iz drevesnice c. kr. kmetijske družbe smo dali letos 7000 lepih dreves; prepričani smo, da bodo vsa prav lepo rasla, ako bodo sadjarji prav ravnali ž njimi. Najvažnejše delo je pravilna saditev, zato pa o tej reči ni nikoli dovolj pouka, in iz tega vzroka v nastopnih vrstah iz nova obravnavamo saditev drevja, in sicer visokodebelnega.

Ako drevje jeseni sadiš, izkoplji jame nekaj tednov poprej, če pa sadiš pomladi, naredi jih uže prejšnjo jesen.

Jame naj imajo v dobri, debeli zemlji po 1 $\frac{m}{j}$ premera in po 60 $\frac{c}{m}$ globokosti, v slabejši zemlji pa po 2 do 2 $\frac{1}{3}$ $\frac{m}{j}$ premera in po 1 $\frac{m}{j}$ globokosti.

Ako zemlja prija dotičnemu sadnemu plemenu, je prav, drugače jo pa pomešaj z dobro zemljo in s kompostom (mešancem).

Kadar pričneš saditi, zrahljaj duo jami in prični jo tako zasipati, da pride najboljša zemlja okoli korenin in tje, koder se bodo koronine pozneje razširjale.

Srčne in vse debele stranske koronine nekoliko skrajšaj, rez naj bo gladka in navpična na drevesno os. Od drobnih koroninic odstrani samo raztrgane in zamotane.

Sadi toliko globoko, da drevo, kadar se zemlja poleže, tako globoko tiči v zemlji, kakor je raslo v drevescnici. Glej podobo 11. Če vsadiš drevo globokeje, gotovo peša, ostane nerodno ali se celo posuši. Med korenine in pod nje deni z roko dobre zemlje, sploh pri sajenji ne hrani rok in kolen, ako hočeš dobro zvršiti delo. Korenine razprosti tako, da dobe naravno lego. Iz ostale zemlje naredi okoli drevesa 1 do 1 $\frac{1}{2}$ m/ širok kolobar, kakeršnega vidiš na pridejani podobi.

Če sadiš drevo v gorko in rahlo zemljo, prilij mu precej, kadar si je vsadil, prav močno z vodo.

Predno jamo napolniš in drevo vsadiš, zabij v dno jame kol, h kateremu privežeš drevo najprvo prav v rahlo in šele potem prav trdno, kadar se je zemlja in ž njo drevo posedlo. Ako drevo precej trdno povežeš, posede se zemlja, in drevo obvisi na kolu ter se posuši. Kol bodi toliko dolg, da sega do krone, in postavljen na južno (solnčno) stran drevesa.

Kol bodi brez lubadi, ker ta je ugodno zavetje raznim mrčesom. Drevo priveži h kolu na pr. z vrbovo trto, med vez in drevo pa deni mahu.

Nekaj o vrtnicah ali rožah.

III.

Vrtnice, katere gojimo po naših vrtovih, razločujemo več vrst, bodisi po rasti, bodisi po listji in cvetji ali pa po domovini dotične vrtnice.

Najbolj razširjene so gotovo navadne naše centifolije ali stolistnice.

Njih nahajamo na vsakem vrtu, bodisi še tako majhen, celo po vogalih kmetijskih hiš jih je videti v obliki grma. Cvetó konec poganjkov, in cvetje je večinoma navadne rožne barve. Nahajajo se pa tudi bele centifolije.

Te vrste vrtnic so najtrdnejše. One ne pozebejo, če jih tudi pustimo nepokrite po zimi, ali cveto tudi le enkrat v letu meseca rožnika. Vonjave so krepke, lesa temno zelenega in bodočega.

K stolisticam prištevamo tudi rože mahovnice (*rosa muscosa*), katere se le po tem razločujejo od onih, da jim je les nekoliko, cvet pa redno z gostimi, tankimi in šibkimi bodicami, mahu podobnimi obrasten. Cvetó le enkrat v letu, a so zelo lepe in priljubljene vrtnice.

S križatvijo navadnih mahovnic z borbankami ali remontantkami dosegel se je dvakratni ali večkratni cvet na leto, in te imenujemo zaradi tega dvo cvetne mahovnice (*rosa muscosa bifera*.)

Tudi te so krepke in trdne, vendar bi po planinskih naših krajih pozeble nepokrite po zimi, in ako tudi ne vsako zimo, vendar bi bila nevarnost velika, in izguba večja od truda, če jih pokrijemo jeseni.

Omenjamo še, da sade rože centifolije po južnih krajih — posebno v Bolgariji in Perziji — zelo pogosto in kar v celih goščah, da iz njih cvetov pridelujejo potem zelo drago dišeče rožno olje, katerega bi pri nas stalo edno kilo nad 200 gld.

Nekateri prištevajo k centifolijam tudi tako zvane francoske pisane provins rože (*rosa provincialis striata*). Provins imenovane od gradu in mesteca Provins, ne od dežele Provence. Neki grof (R. de Brie, posestnik tega gradu) jo je baje prinesel iz križarske vojne domov, kjer se je po križatvi s tam domačo divjo rožo (*rosa galica*) udomačila. Cvetje je večinoma dvo bojno ali pisano, pikasto in pegasto ter malo diši. Te vrtnice ni treba tudi v najhujši zimi pokrivati, cvete le enkrat na leto.

Preidimo k drugi vrsti vrtnic!

Kakor centifolije so tudi te zelo razširjene in udomačene, in vidimo jih skoraj v vsaki hiši v lončkih po oknih. Bengalnice ali vednocvetoče rože (*rosa bengalensis semperflorens*) cveto v lončkih skoro celo leto. Z majhnim trudom pripravimo jih tudi po zimi, da cveto.

Rasti so krepke, lesa ob začetku temno zelenega, pozneje bolj svetlo zelenega, malo bodečega. Listje jim je majhno, najpreje rdečkasto, potem temnozeleno. Cveti so navadno rožne (*rosa*) barve. Cveti posebno krepko, ako jih spomladi živo obrežemo, da napravijo potem mnogo novih mladih poganjkov. Na planem jih moramo jeseni dobro zavarovati mrazu. Razmnožujejo se le s potaknenci, ki se radi ukoreninijo. Za cepljenje v stebelca niso, zato so tudi bengalnice le pritlične. Vonjave so slabe, sicer pa zelo rastne in priporočitne vrtnice, posebno v nasaditev celih leh ali med visokodebelne vrtnice. Najbolj pa ugajajo v lončkih.

Borbonke (*rosa borbonica*) so dobile ime od otoka Bourbon v indijskem morju. One so lepega, dovršenega cvetja in listja, ki je blesteče zeleno. Les je skoro brez bodic in slabe rasti, vendar cveto celo leto zelo bujno.

Najbolj znana in zares tudi vsega priporočila vredna je vrtnica z imenom *souvenir de la Malmaison* (spomin na Malmezon). Njen vzgojitelj je bil Beluze v Lionu leta 1843.

Močni poganjki nosijo velike, bele cvete, ki odsevajo svetlo rdeče. Močni poganjki so zelo važni pri pritličnih vrtnicah, drugače namreč cveti zbok svoje teže poležejo po zemlji in se onesnažijo s prstjo. Leha, zasajena s to vrtnico je od maja meseca pa do pozne jeseni majhen vrtec za se, ker cvetica neprenehoma cvete. Vonjave je prijetne, a ne krepke. Je pa tudi rdečih in temno rdečih z enakim imenom, tako da se jako lepo popolni tudi barveni učinek s to vrtnico obsajene lehe. Obrezovati jih je živo.

Vse borbonke moramo dobro varovati mraza, ker so občutljive. Vzgojujemo jih kot pritlične ter tudi visokodebelne, vendar pa posebno imenovano *Malmaison* priporočamo v pritlični obliki, ker tako krepkeje raste in bujnejše cvete.

Stebelca visokodebelnih vrtnic vseh teh vrst naj ne bodo nad 1 meter visoka, ker drugače bi moral človek na lestvico lesti, da bi užival vso krasoto cvetov, kateri so konec poganjkov in obrnjeni kvišku. P. G.

Raznotere vrtnarske reči.

Kako cepiče razpošiljati, da medpotoma ne trpijo škode. Ker je zdaj najugodnejši čas, da se sadjarji, ki si hočejo svoja sadna drevesa požlahtniti, preskrbijo s cepiči, naj povemo, kako ravnati z odrezanimi cepiči, da medpotoma ne trpijo škode ali popolnoma ne gredo pod zlo. Čevelj dolge vejice (cepiči) naj se položijo v mah, ki pa ne sme biti preveč namočen, ampak le srednje mero vlažen. Mah se potem poveže s papirjem ali platnom. Ne preveč moker ne sme biti mah, rekli smo, in zakaj ne? Zato, ker premoker mah je še bolj škodljiv nego presuhi, kajti če cepič presuhen mahu tudi nekoliko zvene, dá se laže oživiti in okrepčati, nego zaradi prevelike mokrote nekoliko plesnivi, ki kmalu postane tak, da za cepljenje ni več pripraven. Vsaka drugačna razpošiljatev — kakor na primer, da se cepiči vtaknejo v krompir, v ravno prej omito in potem zamašeno steklenico itd. — dandanes ni več potrebna, ker po železnicah pride zdaj vsaka reč v kratkem času daleč. Srednje mero vlažen mah zadostuje razpošiljanim cepičem na vsako stran popolnoma.

Založba c. kr. kmetijske družbe Kranjske.

Odgovorni urednik Gustav Pirc.

Tisk J. Blaznikovih naslednikov.